

УДК 336.97:338.43:631.544

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПОМІДОРА В ЗАКРИТОМУ ҐРУНТІ І ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

О.В.Приліпка, кандидат економічних наук, професор
генеральний директор
Державне підприємство «Науково-дослідний,
виробничий агрокомбінат «Пуца-Водиця»

Висвітлено стан економічної ефективності вирощування помідора в закритому ґрунті (скляні і плівкові теплиці). Представлено заходи щодо підвищення ефективності виробництва цієї культури.

У закритому ґрунті помідор є провідною культурою, яка займає **40-60%** площ. Це зумовлено тим, що плоди помідора містять досить велику кількість незамінних для харчування людини білків, амінокислот, вуглеводів, мінеральних речовин, вітамінів, які стимулюють апетит, активізують травлення, пригнічують несприятливу кишкову мікрофлору. Ефективність вирощування помідора залежить від таких факторів: типу теплиць, регіону вирощування, наявності ринків збуту, професіоналізмом виробника. Важливим у вирощуванні є економіка цієї культури: при порівняно невисоких затратах можна досягти високого урожаю та якості плодів. Наприклад, плівкова теплиця – менш енерговитратна, ніж скляна; південні регіони є менш затратними на ресурси – це і температура і світло, тобто сама природа сприяє економії енергоносіїв. Проблема економії витрат в умовах закритого ґрунту при вирощуванні помідора вимагає досить чітких технологічних прийомів та виду теплиць. Слід відмітити, що економічна оцінка технологій у закритому ґрунті досліджується недостатньо. В основному досліджуються технологічні прийоми та їх вплив на врожайність культури. Для узагальнюючої економічної оцінки відсутні дані щодо витратних показників тому, що більшість тепличних комбінатів є приватними і вони не надають цю інформацію. Закритий ґрунт настільки витратний, порівняно з відкритим, що часто розглядається як занадто високий. В останній час за участю автора статті вийшло ряд книг і по-

сібників, які підіймають питання економіки закритого ґрунту [1-3]. Проте в цілому економічні процеси в закритому ґрунті висвітлюються недостатньо.

Ось чому метою наших досліджень було провести економічний аналіз процесів виробництва високоякісних плодів помідора в умовах закритого ґрунту на прикладі Державного підприємства «Науково-дослідний виробничий агрокомбінат «Пуца-Водиця». Для дослідження було взято гібриди помідора, що вирощувалися в скляних і плівкових теплицях. Аналіз даних проведено за ряд років 1990-2007 рр. Вивчали взаємозв'язки основних витрат на певний рівень урожаю помідора. Встановлювали, згідно з існуючими методиками, визначаючи – собівартість, ціну реалізації, рентабельність виробництва помідора в зимових і плівкових теплицях.

Аналіз витрат газу на один центнер плодів помідора показав, що в 1990 р. рівень використання його склав 300 м³ в скляних теплицях і 186 м³ – в плівкових (табл. 1). Зростання вартості м³ газу вимагали від виробника пошуку шляхів щодо зменшення його витрат – чітко регулюючи його поденно, погодинно, залежно від температури і світла в навколишньому середовищі і стану розвитку рослини. В наступні роки рівень витрат газу значно зменшився і в 2007 р. в скляних теплицях складав 169 м³, в плівкових – 105 м³, або відповідно менше в 1,8 і 1,7 раза. Аналогічні закономірності відмічено щодо витрат електроенергії і води. Витрати електроенергії зменшилися від 134 кВт/год. в 1990 р. (скляні теплиці) до 71 кВт/год. в 2007 році. В плівкових теплицях відповідно 97-49 кВт/год. на центнер плодів помідора. Знову ж таки, цьому сприяло застосування чіткого контролю за витратами за допомогою впровадження автоматизованої системи регулювання цих процесів.

Витрати води зменшилися через введення краплинного зрошення, що призвело до зменшення об'ємів її використання. Система краплинного зрошення дозволяє дозувати об'єми води під кожну рослину протягом доби, вегетації. І в скляних, і

в плівкових теплицях об'єм використання води в 2007р. зменшився майже вдвічі в порівнянні із 1990 роком (табл. 1).

Таблиця 1

Витрати енергоносіїв на один центнер плодів помідора в агрокомбінаті «Пуща-Водиця»

Вид затрат	Роки	Тип теплиці	
		скляні	плівкові
Витрати газу на 1 центнер плодів, м ³	1990	300	186
	2005	170	128
	2007	169	105
Витрати електроенергії на 1 центнер плодів, кВт/год.	1990	134	97
	2005	74	55
	2007	71	49
Витрати води на 1 центнер плодів, м ²	1990	4,3	8,8
	2005	2,5	5,4
	2007	2,3	4,9
Витрати на 1 центнер плодів добрив, грн.	1990	1,1	2,8
	2005	22,5	9,1
	2007	21,6	8,6
Витрати на 1 центнер плодів засобів захисту, грн.	1990	2,52	2,23
	2005	3,91	2,52
	2007	3,76	2,15

Подорожчання мінеральних добрив призвело до збільшення витрат їх на виробництво центнера плодів помідора в обох типах теплиць. Якщо б розчин добрив не подавався через систему краплинного зрошення, що дає можливість економного їх використання, то витрати на добрива були б значно більшими. За рахунок використання біологічних методів боротьби зі шкідниками і хворобами дещо зменшилися затрати на засоби захисту рослин і в 2007 році, у порівнянні із 2005 роком і ця стаття витрат зменшилася відповідно на 4 і 6%.

Подорожчання будівельних матеріалів, запчастин, обладнання, пального призвело до зростання витрат на ремонтні роботи, затрат на тракторні та автомобільні роботи. Навіть незначний ріст рівня заробітної плати сприяв зростанню затрат по цій статті. В цілому ріст цін на енергоносії та всі інші види затрат в закритому ґрунті призвів до значного зростання собівартості центнера плодів помідора. В скляних теплицях собівартість центнера плодів в 2007 році складала 224 грн

проти 79,7 грн у 1990 році (табл. 2). В плівкових теплицях собівартість центнера плодів помідора за 2007 році дорівнювала 148,8 грн проти 73,3 грн в 1990 році. Собівартість плодів помідора за названі роки збільшилася в 2,5-3,0 раза.

Таблиця 2

Економічна ефективність вирощування плодів помідора в агрокомбінаті «Пуца-Водиця»

Показник	Роки	Тип теплиці	
		скляні	плівкові
Ціна реалізації одного центнера плодів, грн	1990	208,1	193,5
	2005	286,1	176,1
	2007	271,0	110,0
Собівартість одного центнера плодів, грн	1990	79,7	73,3
	2005	187,4	141,5
	2007	224,0	148,8
Рентабельність плодів помідора,%	1990	158,6	169,9
	2005	52,6	24,4
	2007	21,0	-15,9
Урожай плодів з м ² , кг	1990	19,3	14,6
	2005	39,6	22,9
	2007	41,3	25,2

Дещо зросла і реалізаційна ціна плодів, яка в 2007 році в скляних теплицях досягала 271 грн за центнер проти 208,1 грн в 1990 році. Зниження ціни на плоди в плівкових теплицях в 2007 році пояснюється перенесенням на 30 діб строків посіву і висадки в теплицю, для економії газу, тепла і світла. І частина плодів помідора реалізовувалася в період появи на ринку плодів із відкритого ґрунту, що зразу ж вплинуло на зниження ціни реалізації.

Однак, не дивлячись на суттєве зростання урожаю з м² (див. табл. 2), рівень рентабельності виробництва плодів помідора значно знизився. В скляних теплицях у 2007 році він складав 21% проти 158,6 у 1990 році. В умовах плівкових теплиць при врожайності 25 кг/м² плодів помідора вони є збитковими. Якраз в цьому плані виникає об'єктивна потреба державної підтримки виробництва овочів у закритому ґрунті, як

тепличних комбінатів, так і фермерів та приватних дрібних виробників.

Висновок. Наведені у статті показники економічної ефективності виробництва помідора у закритому ґрунті свідчать, що навіть за умов високотехнологічного його виробництва в названому агрокомбінаті, за врожайності помідора **40-41** кг з м² рівень рентабельності в скляних теплицях – **21%** забезпечує лише відтворювальний процес виробництва на самоокупності. Врожайність **23-25** кг з м² у плівкових теплицях не забезпечує прибуткове виробництво.

Для досягнення беззбиткового виробництва у плівкових теплицях потрібні заходи щодо оснащення цих теплиць підігрівом з метою здійснення більш ранніх строків посадки, які забезпечують реалізацію до періоду надходження на ринок помідора з відкритого ґрунту. Додаткові витрати на обігрів, як показали наші дослідження, забезпечують вищу ціну, яка перекриває витрати на обігрів.

З метою сталого прибуткового виробництва помідора в закритому ґрунті потрібно створити сприятливе ринкове середовище з втручанням державних органів у цей процес. Необхідна відповідна цінова, кредитно-фінансова, страхова, податкова та бюджетна політика, що дасть змогу суттєво зміцнити і оновити матеріально-технічну базу закритого ґрунту та досягти еквівалентного обміну на енергоресурси та вирощувану продукцію в закритому ґрунті. Таким чином, лише об'єднавши зусилля держави і виробника можна отримувати достатню кількість дешевої, високоякісної овочевої продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белогубова Е.М., Василів А.М., Гиль Л.С., Пашковский А.И., Приліпка А.В. Современное овощеводство закрытого и открытого грунта. – Киев: Киевская правда, 2006. – 527 с. (учебное пособие для аграрных учебных заведений).
2. Іваненко П.П., Приліпка О.В. Закритий ґрунт. – Київ: Урожай, 2001. – 357 с. (Посібник для вищих аграрних закладів).
3. Приліпка О.В. Тепличне овочівництво. – Київ: Урожай, 2002. – 255 с.